

Pentti Huttunen, Merja Väistö

MERIÄN KULTAISET VUODET

LUKIJALLE

Tämä kirja vie meidät värikkäiden muistojen ja musta-valkokuvien kautta Jaakkiman pitäjän Meriän kylään. Ajallisesti Meriän kuvaus osuu pääosin niihin Talvisotaa edeltäneisiin vuosikymmeniin, joilta meillä on käytettävissä valokuva- ja muisteluaineistoa kylän elämästä ja tapahtumista. Kirjaan on lisätty evakkomatkavaiheiden lisäksi myös Meriä-kuvaus vuosilta 1942-44, jolloin osa karjalaisista palasi vielä hetkeksi takaisin kotiseuduilleen.

Suuri osa tästä kirjasta perustuu äitini Anna Huttusen os. Mäkiä (1921-2018) suullisiin kertomuksiin, jotka onnistuin tallentamaan videonauhoille hänen viimeisinä elinvuosinaan. Annan avoimeen tyyliin kuului kotikylän tapahtumien ja ihmisten värikäs kuvailu. Saatoimme joskus jäädä jopa tuntikausiksi kahvikupin ääreen kuuntelemaan Annan tarinointia lapsuuden kultaisilta vuosilta Jaakkiman Meriässä.

Kokonainen Meriä-kyläkirja ei voi tietenkään perustua yksin Annan muisteluihin ja albumikuviin. Pyysin kirjaa varten aineistoa kaikilta niiltä, joilla vaan on jotain muistitietoa tai painettua materiaalia Meriän kylän ihmisistä ja tapahtumista ennen talvisotaa. Pyyntö tuottikin pian tulosta ja olen todella kiitollinen **Erkki Hannoselle, Matti Tiilikalle, Kauko Pääkköselle ja Merja Väistölle**. Heidän lähettämä aineisto on ollut pohjana mm. kyläkartoille ja Meriän myllyn ja sahan historialle.

Kirjan kappaleissa 2-4 kerrotaan yleisesti Meriästä, sen asukkaista ja myllyn historiasta. Luvusta 5 lähtien kuvailemme erityisesti Mäkiän perhettä ja Annan vaiheita aina vuoteen 1944 saakka, jolloin Meriän kylältä oli aika lähteä lopullisesti. Liitesivuilla kirjan lopussa on asutuskarttoja Meriän kylältä ja tietoja yksittäisten meriäläisten vaiheista.

Antoisia lukuelämyksiä kaikille Meriä-kirjan lukijoille! Näemme toisemme viimeistään seuraavassa Karjala-juhlassa 2026.

SISÄLTÖ

1. Prologi.....	5
2. Jaakkiman Meriä.....	8
3. Nääsjärven tullimyllystä Meriän mylly ja saha Oy :ksi.....	11
4. Postin kulku Lahdenpohjan ja Meriän välillä.....	21
5. Mäkiän talon historiaa.....	23
6. Evakkomatkan vaihteita.....	34
7. Takaisin Karjalaan.....	39
8. Sutkauksia ja sattumuksia.....	46
9. Liitteet.....	50

Annalle

© 2025 Pentti Huttunen

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki,

bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-9536-1

1. PROLOGI

Jaakkiman pitäjästä ja sen monivaiheisesta historiasta on kirjoitettu varsin runsaasti sotavuosien jälkeen. Varsinaisten tietokirjojen ja -artikkelien ohella pitäjäjulkaisuista löytyy ilahduttavan paljon myös kyläkirjoja ja henkilökohtaisia muisteluita. Vanhojen jaakkimalaisten värikkäät tarinat ja kertomukset kotikylästään ovat osa elettyä elämää ja koettua historiaa. Ne on hyvä tallentaa tässä vaiheessa, kun evakkotielle lähteneiden jaakkimalaisten rivit ovat ajan myötä harventuneet.

Jaakkimassa oli 1930-luvulla noin 8500 asukasta ja 15 vireää kyläkeskusta. Keskitymme tässä kirjassa pitäjän luoteisosassa sijainneeseen **Meriään**, joka oli äitini **Anna Huttusen** (os. Mäkiä) lapsuuden ja varhaisen nuoruuden kotikylä. Meriän 1920- ja 1930- luvun (ja vielä 40-luvun alunkin) kyläyhteisöä kuvaillaan Annan näkökulmasta ja hänen jälkipolville jättämien kertomusten pohjalta.

Vaikka kirjan tarinat pohjautuvatkin suurelta osin *Mäkiän Annan* muistitietoihin ja nuoruusajan kokemuksiin, lienee kuitenkin syytä mainita, että kirjasta löytyy paljon tietoa myös muista meriäläisistä. Vielä 1930-luvulla maaseudun kylien asukkaat muodostivat tiiviin yhteisön, jossa naapurit tunnettiin ja apua annettiin aina kun siihen oli tarvetta.

Annan tarina alkoi kotitalon saunasta, missä kylän kätilönä ja hierojana toiminut **Ahokkaan Emma** (ent. **Silanen**) auttoi hänet maailmaan joulupäivänä 1921. Annan äiti, **Aleksandra Mäkiä** (os. Hannonen), oli kotoisin naapuripitäjästä Uukuniemeltä. Aleksandra oli avioitunut Annan isän,

Matti Mäkiän kanssa 1909. Maanviljelijäperheeseen syntyi kaikkiaan viisi lasta, joista vanhin oli **Toivo**. Hän syntyi vuonna 1910 ja kuoli evakkopitäjässä Kauhajoella 1955. Annan sisaret olivat **Martta Mäkiö** (1913 -63), **Aili Karonen** (1918-1982) ja **Eeva Mäkiä** (1927-1949).

Annan ja hänen perheensä evakkotaival alkoi talvisodan jälkeen maaliskuussa 1940. Perhe siirrettiin tuolloin **Aavasaksalle** Tornionjoen tuntumaan. Anna otti tuossa vaiheessa työpaikan pastori Tolsan talousapulaisena (piikana) Rovaniemellä. Jatkosodan alussa Anna muutti Tolsan perheen mukana keskelle Helsinkiä. Kun Jaakkiman alue vallattiin takaisin Suomelle, palasi Annan perhe Meriään keväällä 1942. Aleksandra ja Matti pyysivät myös Annaa palaamaan takaisin kotiseudulle. Alkukesällä 1942 Anna päättikin nousta Helsingistä Karjalan pikajunaan ja matkustaa takaisin Jaakkimaan. **Huuhanmäen** varuskuntaan oli jatkosodan vuosina sijoitettu sotasairaala, mistä Annalle järjestyi apuhoitajan paikka.

Neuvostoliiton kanssa syyskuussa 1944 tehty välirauha merkitsi lopullista lähtöä lapsuuden maisemista. Annan perhe siirrettiin evakkoon nyt Etelä-Pohjanmaalle Kauhajoen pitäjään. Annan evakkotie kulki kuitenkin ensin Varkauteen, jonne sotasairaala siirrettiin Huuhamäeltä. Apuhoitajan työn Anna koki kuitenkin varsin raskaaksi ja hän hakeutuikin vuonna 1945 taas piian paikkaan Laihian pitäjään. Laihialla ei asunut ketään tuttuja ja loppiaisen tienoilla 1946 juna toikin Annan uusiin maisemiin sukulaisten luo **Lauritsalaan**.

Anna asettui ensin asumaan **Nikkisen Lempin** (Matti-isän sisaren Olgan tytär) ja **Jaakon** taloon. Kesällä 1946 Anna oli työssä Kaukaan rullatehtaalla ja kävi kesälauantaisin tansseissa Hakalin työväentalon ulkotanssilavalla. Lauantai-illan lavatansseista löytyi mies, joka tanssitti Annaa aina vain uudelleen ja uudelleen. Tanssi tasoitti lopulta **Eero Huttusen** ja Anna Mäkiän tien avioliittoon toukokuussa 1947. Avioliiton rauhaisaa satamaa kesti kaikkiaan 43 vuotta, Eeron kuolemaan saakka. Lapsia avioliittovuodet toivat heille kaikkiaan neljä.

Kuva 1: Annan ja Eeron tyttären Eijan ristiäiset 1961 Lauritsalassa.

Kuvassa vas. Annan sisar Martta, Aili-sisaren tytär Eila, Anna ja Eero. Ihan edessä tämän jutun kirjoittaja Pentti.

Anna oli luonteeltaan selviytyjä. Karjalaiseen tapaan itku ja nauru vuorottelivat nopealla ja soljuvalla rytmillä. Arjen joskus ankeat hetket ja vastoinkäymiset hän osasi kääntää pian voitoiksi. Kotona taloustöitä tehdessään Anna kuunteli mielellään sävelradiota. Hän oppi nopeaan tahtiin ajan suosikki-iskelmät ja lauleli niitä ulkotöidenkin ratoksi. Annan hautajaisissa elokuussa 2018 kuultiinkin lauluja ja muisteluksia hänen pitkän elämänsä varrelta. Taisin itse (puoliksi leikilläni?) todeta, että mieheltä joka on saanut kuunnella kehtolauluina 1950-luvun hitti-iskelmiä, ei voida ehkä odottaa ihan täydellistä kansalaiskuntoa mutta ei myöskään liian vakavamielistä suhtautumista arkielämän ilmiöihin.

Annan sisaruksista ehdin nähdä vain Martan ja Ailin. Vietin 1960-luvulla usein kesä Aleksandra-mummon ja Martan pojan Paulin perheen luona Kauhajoella. Nämä kesät ovat minulle ikimuistoisia ja tuovat mieleen Onnenmaa-tangoelokuvan. Aleksandra-mummon elonkaari oli harvinaisen pitkä ja päättyi 104 vuoden iässä vuonna 1991. - Annan isä Matti siirtyi ajasta ikuisuuteen jo 1952 Kauhajoella.

Mutta pitemmittä puheitta, siirrykäämme nyt ajassa vuosisadan verran taaksepäin 20- ja 30-luvun Meriään.

2. JAAKKIMAN MERIÄ

Meriän kylä sijaitsi noin 9 kilometrin päässä Jaakkiman rautatieasemalta ja 13 kilometrin päässä Sieklahdelta Lahdenpohjan kauppalan keskustasta. Jaakkiman aseman itäpuolelta haarautui Uukuniemen suuntaan hyvä maantie, joka oli pääliikenneväylä Lahdenpohjasta Pohjois-Karjalaan ja Savoon saakka.

Meriän asutus keskittyi niin kutsuttuun Pitkäsen ryhmään Uukuniemen tien varrelle. Kauempana maantiestä Vaskilampien muodostaman vesijättöalueen eteläpuolella oli toinen kyläalue, jota sanottiin **Perämeriäksi** (tai Pien-Meriäksi). Vaskilampien takia tie läntiseen naapurikylään ***Iijärvelle*** kiersi pohjoista reittiä ***Sikopohjan*** kautta. Aivan päätien tuntumassa oli kaikille meriäläisille tutut paikat: kansakoulu, uimapaikkana suosittu ***Ukonlampi*** ja suurempi ***Niilesjärvi*** (kylän asukkaat sanoivat sitä ***Niäsjärveksi***), josta saatiin ahvenia ja haukia.

Niäsjärven kupeessa oli myös **Juho Bergin** hoitama vehnämylly ja sahayritys. Juho Berg oli avioitunut 1922 **Edit Viisaisen** kanssa ja he muuttivat 1924 Jaakkimaan Uukuniemeltä. Juho osallistui Meriän ja Jaakkiman asioiden hoitoon. Hän toimi Meriän kansakoulun johtokunnassa, kunnanvaltuusmiehenä sekä kunnallisessa ja valtiollisessa vaalilautakunnassa. Mutta eivät Bergin Juhon (kutsuttiin myös Bergin Jussiksi) työt ja luottamustoimet siihen loppuneet: töitä riitti myös ***Maakansan*** asiamiehenä ja **Härkösen** nahkatehtaan asiamiehenä. Edit ja tytär **Kyllikki** olivat puolestaan mukana perustamassa Meriän Marttakerhoa. Edit toimi myös piirikirjaston johtokunnassa.

Niäsjärven kupeessa toiminut mylly ja saha oli merkittävä yritys koko Jaakkiman pitäjän näkökulmasta. Myllyn ja sahan toimintaa kuvataan tarkemmin kappaleessa 3.

Vaikka asutus keskittyikin kahteen kyläkeskukseen, meriäläisillä oli kauempana idässä **Kukkalammen** takana **Vehkasuolla** karjan laidunmaita, heinäpeltoja ja viljelyksiä. Kesäaikaan osa talon karjasta saatettiin kuljettaa jopa viikkokausiksi Vehkasuolle, jonne johti suunnilleen peninkulman pituinen kärrytie. Heinäkuormia kuljettaneet ja karjanajossa olleet meriäläiset tulivatkin tutuiksi monille Kukkalammen ja Nivan kylien kanta-asukkaille.

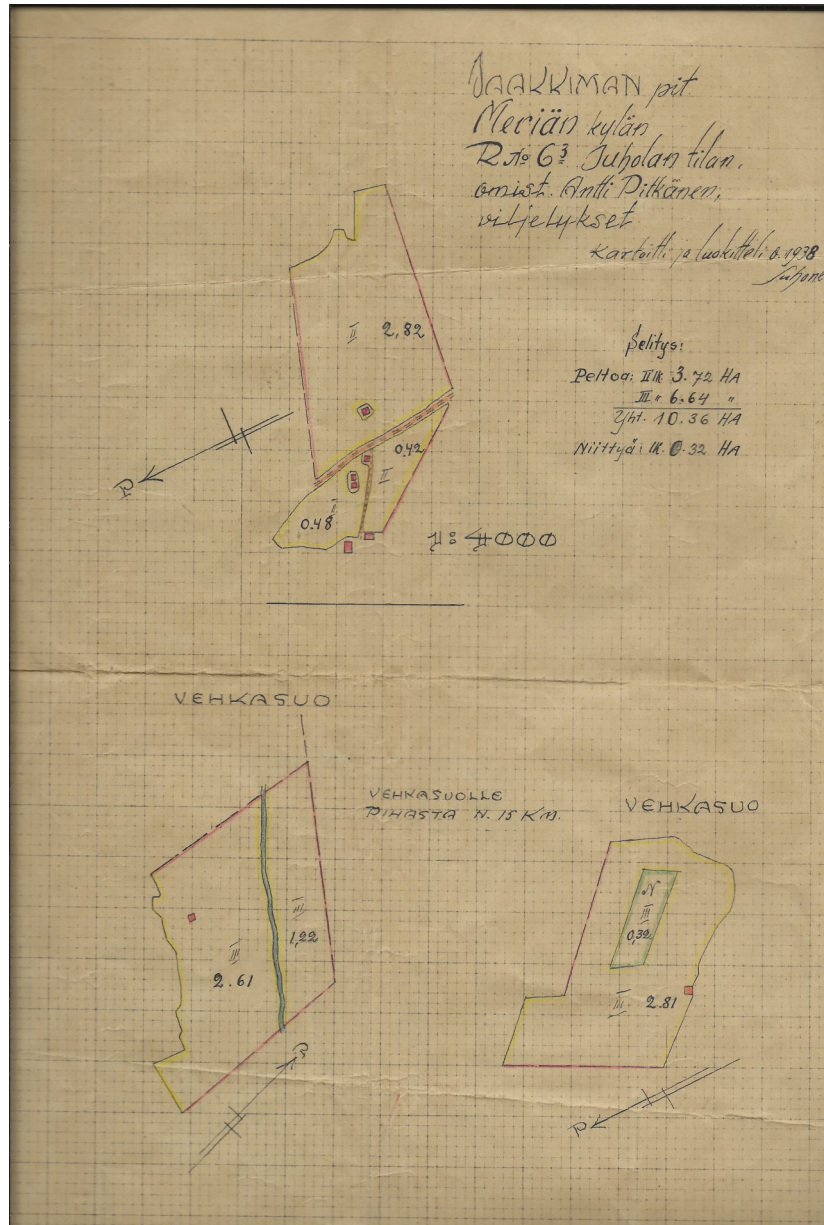
Meriän keskuspaikkana voidaan pitää kylän kansakoulua, joka sijaitsi mukavalla paikalla Ukonlammen rannalla. Se tarjosi sopivat puitteet monille juhlatapahtumille sekä kerho- ja harrastustoiminnalle. Koulun tiloissa toimi myös kyläkirjasto, jonka kirjat oli kerätty yksityisin varoin. **Aili Viherkari** (os. *Lakkonen*) oli 1930-luvulla koulun ainoa päätoiminen opettaja ja asui miehensä kanssa koulun yhteydessä.

Kuva2: Meriän kansakoulu kuvattuna jatkosodan vuonna 1942.

Koulun edessä Juho Berg uuden opettajan kanssa

Niin sanottuun **Pitkäsen ryhmään** kuului kaikkiaan noin 20 taloa. Nimensä tämä kyläryhmä lienee saanut **Lauri Pitkäsen** mukaan. Häntä pidettiin kylän johtohahmona herastuomarin toimensa ansiosta mutta hän veti ansiokkaasti myös kylän harrastus- ja pyhäkoulutoimintaa. **Lauri Pitkäsen** poika **Antti** kulki isänsä viitoittamalla tiellä ja toimi 30-luvulla herastuomarina.

Kuva 3: Meriän kylän tilat olivat tyypillisesti 10 hehtaarin luokkaa.
Monella talolla oli jo 1700 -luvulla jaettua lisämaata Vehkasuolla.

Pitkäsen ryhmän talollisia olivat myös mm. Sinkkoset, Hannoset, Mäkiät, Pääkköset ja Kilpiöt. Talollisten mailla asusteli lisäksi jonkin verran tilatonta väkeä, jotka elättivät itsensä pääosin metsä- ja maatalouden aputoilla. Kylällä vieraili usein myös metsämiehiä ja kauppamiehiä, jotka saivat aina tilapäiset majapaikat taloista. Meriäläiset suhtautuivat ystävällisesti näihin kulkijoihin, ja nukkumapaikat matkalaisille yritettiin järjestää vaikka tuvan lattialle.

MERIÄN KULTAISET VUODET

Meriän kylän historia on osa luovutetun Jaakkiman pitäjän historiaa. Kun avaat tämän kirjan, pääset seuraamaan Meriän kylän värikästä arkipäivää muistelujen ja valokuvien mukana. Pääosassa ovat Anna Huttusen (os. Mäkiä) henkilökohtaiset muistelut, jotka sain tallennettua videonauhalle Annan viimeisinä vuosina. Kirja ei kuitenkaan kerro pelkästään Annasta vaan myös Pitkäsistä, Bergin perheestä, Pääkkösistä, Sinkkosista, Hannosista ja monista muista kyläläisistä. Olemme iloisia, jos tunnistat näistä kertomuksista omia sukulaisiasi.

Tartu siis kirjaan ja avaa sivut Meriän kultaiseen menneisyyteen!